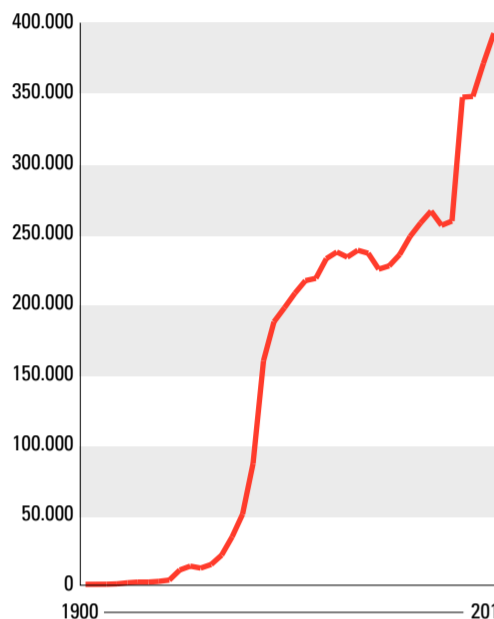

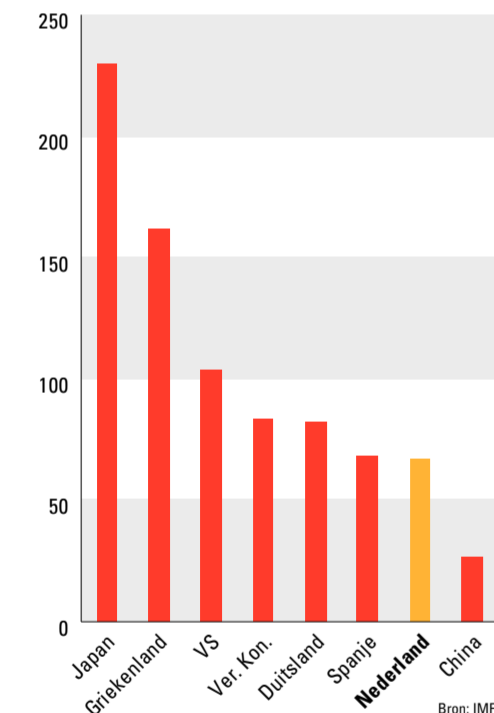
In aanloop naar de verkiezingen brengt trainingsbureau Debatix voor nrc.next de debatten rond de belangrijkste verkiezings thema's in kaart. Deze kaart werd gemaakt door debattrainer **John Bijl** en Debatix-medewerker **Hanneke Kouwenberg**. Debatix coacht professionals, politici en leidinggevenden bij het overtuigend brengen van hun kennis en ideeën.

Ontwikkeling van de Nederlandse staatsschuld, in mln euro's

Bron: CBS

Staatsschuld 2011 als percentage van het bbp

Bron: IMF

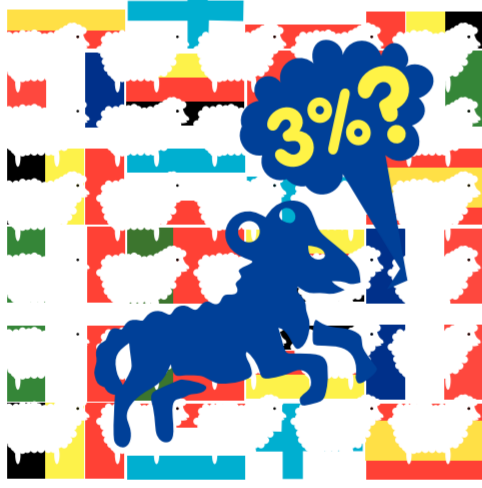
Wie leent ons al die miljarden?
Het korte antwoord is: de financiële markten. Wie zijn dat, en waar komen ze vandaan? Die vraag is moeilijk te beantwoorden, omdat er een levendige handel in staatsobligaties bestaat, en het aantal eigenaars constant verandert. Er is een aantal trends aan te wijzen. Vóór grofweg 1995 gaf de Nederlandse Staat meer onderhandse leningen uit. Die gingen bijvoorbeeld naar Nederlandse pensioenfondsen, verzekeraars en banken. Na 1995 werden er meer openbare leningen verstrekt, waarop alle geïnteresseerden konden inschrijven. Hierdoor verschuift de Nederlandse schuld meer naar het buitenland. Wie nu kijkt naar de uitgifte van 5-jaarsleningen in juli 2012, ziet dat slechts 13 procent door Nederlandse instanties is opgekocht. Het argument dat de Nederland geen schuld in het buitenland heeft, klopt dus niet.

Toelichting

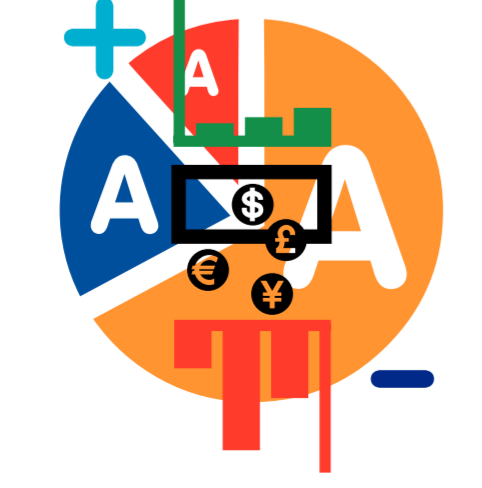
Opvallend: niemand legt uit waarom de norm een tekort van 3 procent op de begroting is. Daardoor lijkt het overeengekomen percentage volstrekt arbitrair, alsof het om een soort bureaucratisch compromis gaat (terwijl dat niet zo is, zie kader 'Hoezo 3 procent?'). De voorstanders van de 3-procentnorm dragen voornamelijk nogal abstracte argumenten aan. Zo spreken ze over 'het imago van de overheid', en rekenen met bedragen die zo groot zijn dat we ons er niets meer bij voor kunnen stellen: ze gaan onze pet en portemonnee te boven.

De voorstanders van Europees toezicht waarschuwen vooral voor de consequenties van een verslechterd imago van Nederland op de handelsbetrekkingen. Door de 3-procentnorm te overschrijden schendt Nederland een afspraak die de eurolanden gezamenlijk hebben gemaakt. Opvallend genoeg wijzen ze vaak pas in de tweede plaats op het belang van die afspraak: als er één schaap de 3-procentnorm schendt, volgt wellicht de rest.

Tegenstanders van een grote staatsschuld wijzen op het effect ervan op de handel en het bedrijfsleven en de invloed ervan op het individu. De bevolking betaalt, investeerders, organisaties en individuen die zich obligaties kunnen veroorloven, profiteren. Overigens hebben deelnemers aan het debat niet uitgezocht in hoeverre de schuld in buitenlandse handen is, en in hoeverre er dus geld via de staatsschuld wegsijpelt uit de maatschappij (zie kader 'Wie leent ons al die miljarden?').

M.m.v. van Lars Duursma en Reinier Kist
Graphics: Studio NRC
Illustraties: Léon Kranenburg

Hoe heilig is

Economie speelt een hoofdrol deze verkiezingen. Het is crisis en er zal moeten worden Voor de PVV pakte de 3-procentregel uit het Stabiliteitspact zo hard uit, dat ze de coalitie wel. De Kunduz-coalitie is daarentegen opgetogen met de berekening van het CPB dat heilig? Moeten we ons eraan houden, of kunnen we er best wat overheen? Politici halen

JA

WORDT DE ECONOMIE BETER

"Hebben mensen niet door dat een tekort een tekort is? Of dat nu 3 procent, 2 procent, 1 procent of 0,1 procent is. Het blijft uitgeven van meer geld dan er binnenkomt!" **André Bosman, VVD**

Je kan niet meer geld uitgeven dan je binnenkrijgt en steeds maar geld blijven lenen.

"Het is helemaal niet zeker dat bezuinigingen de economie schaden. Als de bevolking ziet dat er werk gemaakt wordt van het huishoudboekje, neemt het vertrouwen toe en daarmee de investeringen." **Syp Wynia, journalist**

We moeten niet te veel lenen. Een groeiende schuld maakt de kans kleiner dat de overheid uiteindelijk in staat zal blijken haar schulden te kunnen betalen.

MOETEN WE ONS ÜBERHAUPT

"De VVD accepteert schending van het stabiliteitspact niet. Immers, afspraak is afspraak." **Verkiezingsprogramma VVD Europese Verkiezingen 2006**

We hebben als Europa gezamenlijk besloten ons aan deze regel te houden. Afspraak is afspraak.

"Met het schofferen van andere Europese landen, met wie wij zo'n 75 procent van onze handel bedrijven, zetten we de verhoudingen op scherp." **Marten van den Bossche, directievoorzitter ECORYS en Marcel Canoy, econometrist**

De financiën van de verschillende Europese landen zijn zo verweven, onder andere via de euro, dat een crisis makkelijk kan overslaan. Alleen als alle deelnemers zich aan de regels houden, werkt het systeem.

"De stabiliteit van de overheidsfinanciën van het ene euroland heeft ook gevolgen voor andere eurolanden. Daarom is het nodig dat de Europese Commissie zo nodig correctief kan optreden." **Ben Knapen, staatssecretaris van Europese Zaken en Ontwikkelingssamenwerking**

IS HET HEBBEN VAN EEN (GROEIENDE)

"De schuld is grotendeels in handen van buitenlandse investeerders. Daardoor is het van belang dat Nederland zijn AAA-status behoudt, omdat anders de rentelast zal oplopen." **Rob Jansen, beurscommentator BNR**

Een groeiende schuld wekt de indruk dat de financiën niet onder controle zijn. Dat maakt beleggers wantrouwig en zorgt dat de rentelasten omhoog schieten.

"Iedereen draait op voor de rente en aflossing terwijl alleen degenen die zich de obligaties kunnen veroorloven, profiteren van de schuld." **Bas Jacobs, hoogleraar economie en overheidsfinanciën**

De bevolking als geheel betaalt de schuld, terwijl alleen rijkere Nederlanders zich staatsobligaties kunnen veroorloven en zo profiteren van de schuld. Dat is niet eerlijk.

"De staatsschuld terugbrengen is de beste voorwaarde om rente- en aflossingsverplichtingen in de toekomst te kunnen verminderen, zodat er geld over blijft voor andere zaken in de samenleving." **Jan Peter Balkenende, CDA**

Hoe groter de schuld, hoe meer rente je moet betalen. Dat is zonde van het geld.

die 3 procent?

bezuinigd. Maar alleen al de mate van die bezuinigingen vormt een stevig punt van twist. erover liet vallen, en ook weigert zich eraan te conformeren – over het lijk van Roemer nog het begrotingstekort met hun plannen 2,7 procent bedraagt. Wat maakt die 3 procent zo alle argumenten uit de kast om hun gelijk te bewijzen. We zetten ze op een rijtje.

NEE

VAN DE 3-PROCENTSNORM?

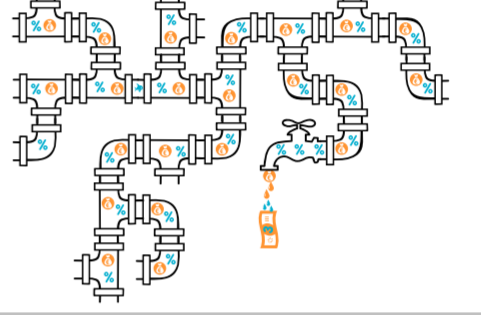
Door nu te fors te bezuinigen maak je de economische crisis alleen maar erger. Het consumentenvertrouwen daalt, terwijl de economie pas zal groeien als mensen meer geld kunnen én willen uitgeven.

"Een hoog tempo in bezuinigen doet het consumentenvertrouwen verder dalen. Nederland zit inmiddels ver onder het EU-gemiddelde. Dat leidt tot een neerwaartse spiraal van lagere bestedingen en minder bedrijfsinvesteringen." **Verkiezingsprogramma PvdA**

"Door het bezuinigingsbeleid van Van Rompuy zie je dat de meest kwetsbaren, zoals mensen met een handicap, het hardst worden getroffen." **Dennis de Jong, Europarlementariër SP**

Toelichting

Tegenstanders van een al te strenge begrotingsdiscipline lijken op het eerste oog helemaal niet te willen bezuinigen, omdat bezuinigingen ten koste gaan van 'de gewone man'. Dat is een slimme zet tegenover de in het debat slecht gemotiveerde norm van 3 procent. Door te zeggen dat de lasten van bezuinigingen oneerlijk zijn verdeeld, hopen zij dat de voorstanders van een strakke begrotingsdiscipline zich eerder genoodzaakt zien concessies te doen. Per slot van rekening: als het gaat om de kiezersgunst, wint die gewone man het altijd van kille cijfers.

AAN DEZE EUROPESE REGEL HOUDEN?

Brussel zit op een te grote afstand van de Nederlander om hier op te kunnen treden.

"Brussel regeert, Brussel dicteert. De Nederlandse burger gireet, de burger crepeert." **Geert Wilders, PVV**

De Europese Commissie is niet democratisch gekozen, en heeft dus geen mandaat. Niet de Brusselse bureaucraten moeten beslissen hoe we uit deze crisis moeten komen, maar het Nederlandse volk zelf.

"Europa bemoeit zich steeds meer met binnenlandse aangelegenheden, terwijl het een slechte democratische legitimatie heeft." **Paul Lieben, politicoolog**

Waarom zou Nederland het braafste jongetje van de klas moeten zijn? Ook andere landen houden zich niet aan de afspraken in het Stabiliteitspact. Dan hoeven wij dat dus ook niet.

"Spanje krijgt ook meer tijd, dat moet voor iedereen gelden" **Emile Roemer, lijsttrekker SP**

De discussie over de 3-procentnorm wordt door tegenstanders vaak geframed als een discussie over Europa. Zij zetten zich af tegen Europa als handhaver van het Stabiliteitspact. De EU is niet democratisch, staat ver van ons af en heeft geen mandaat om ons de les te lezen. Dit argument heeft echter met de staatsschuld of het begrotingstekort niets te maken. Alsof een voetballer na een rode kaart niet de beslissing van de scheidsrechter, maar de scheidsrechter zelf aanvalt.

STAATSSCHULD EIGENLIJK EEN SLECHTE ZAAK?

De staatsschuld wordt gefinancierd met obligaties, die een veilige belegging vormen voor organisaties als onze pensioenfondsen.

"Nederland leent per saldo niet in het buitenland. Toekomstige generaties zijn daardoor niet alleen schuldenaar maar ook aandeelhouder van de BV Nederland." **Jolande Sap, GroenLinks**

Nederland staat er nu veel beter voor dan vroeger: we zijn gezonder, beter opgeleid en hebben een goede infrastructuur. Dat rechtvaardigt een schuld, want bij investeringen gaan kosten nou eenmaal voor de baten uit.

"Een publieke schuld kan een positief effect op de economische groei hebben. Het effect kan nog hoger zijn als de verbetering van de concurrentiepositie door infrastructuurinvesteringen, wordt meegenomen." **Ian Koetsier en Brigitte Unger, economen**

"Als er problemen zijn, is er altijd geld." **Pim Fortuyn in 2002**

Niemand lijkt voorstander te zijn van een staatsschuld *an sich*, al zien sommigen wel bijkomende voordelen: de mogelijkheid tot zekere leningen. Daarnaast benadrukken de tegenstanders dat er van de staatsschuld investeringen zijn gedaan die hebben bijgedragen aan het welvaartsniveau. Het is een klassieke 'ja-maar'-redenering: ja, de staatsschuld moet betaagd worden, maar brengt ook goede dingen voort.

Het vakjargon

Ook in het huishoudboekje van de overheid staan inkomsten en uitgaven. Het merendeel van de **overheidsinkomsten** bestaat uit opbrengsten van belastingen, zoals de inkomstenbelasting, accijnzen en de btw. Ook ontvangt de overheid geld uit niet-belastingen, bijvoorbeeld de opbrengst van de verkoop van aardgas (de aardgasbaten), rente op uitstaande leningen (zoals aan Griekenland) en in het verleden uit privatisering van voormalige overheidsbedrijven. De **overheidsuitgaven** zijn de bestedingen door ministeries, provincies en gemeenten.

Als de overheid in een jaar meer geld uitgeeft dan ze binnenkrijgt, heet dit een **begrotingstekort**. Ze moet dan geld lenen. Als dat jaar na jaar gebeurt, stapelen de schulden zich op. Dit geheel aan schulden van de overheid heet de **overheidsschuld**. Wanneer we spreken over de schulden die de Rijksoverheid heeft gemaakt, spreken we van de **staatsschuld**.

Over de leningen die de staat is aangegaan, moet ze rente betalen. De som van deze rentes wordt de **rentelast** genoemd. In feite is de rentelast ook een overheidsuitgave.

De staatsschuld en het begrotingstekort hebben invloed op de stabiliteit van de gezamenlijke munt, de euro. De leden van de Economische en Monetaire Unie hebben in het **Stabiliteitspact** afgesproken dat het begrotingstekort vrijwel in evenwicht moet zijn, en daarom niet hoger dan 3 procent mag oplopen. De staatsschuld mag volgens het Stabiliteitspact niet meer bedragen dan 60 procent.

Hoezo 3 procent?
De 3-procentnorm komt niet zomaar uit de lucht vallen, maar is het resultaat van een ingewikkelde berekening. Men gaat uit van een gemiddelde inflatie van 2 procent en een economische groei van 3 procent. Dat levert jaarlijks een groei van 5 procent van het bruto nationaal product (bbp) op. Als de staatsschuld niet meer bedraagt dan 60 procent van dat bbp, en het begrotingstekort 3 procent is, blijft ook het volgende jaar de staatsschuld op 60 procent.

Rekenvoorbeeld

	Jaar 1	Jaar 2
Bbp	100	100
		2% inflatie
		3% groei +
		105
Staatsschuld	60	60
		3% begr. tekort
		63

(63 + 105) x 100% = 60%

Staatsschuld bij het ter perse gaan van deze krant
€ 406.333.092.000
 Staatsschuld bij bezorging
€ 406.354.962.000
 Stijging staatsschuld per seconde
€ 810

Schuld per Nederlander
€ 24.603

Bron: destaatsschuldmet.nl